

Anonymizovaná verze

Překlad

C-57/24 – 1

Věc C-57/24 [Ławida]ⁱ

Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce

Datum doručení:

26. ledna 2024

Předkládající soud:

Sąd Okręgowy w Gliwicach (Polsko)

Datum předkládacího rozhodnutí:

24. října 2023

Strana podávající odvolání (navrhovatelka):

BA

BR

USNESENÍ

Dne 24. října 2023

Krajský soud v Gliwicích, III odvolací občanskoprávní oddělení (Sąd Okręgowy w Gliwicach III Wydział Cywilny Odwoławczy)

[omissis]

po jednání dne 24. října 2023 v Gliwicích ve věci návrhu BA

[omissis]

na schválení zproštění se právních důsledků zmeškání lhůty k učinění prohlášení o odmítnutí dědictví

ⁱ Název projednávané věci je fiktivní. Neodpovídá skutečnému jménu žádného z účastníků řízení.

o odvolání navrhovatelky proti usnesení Okresního soudu v Gliwicích (Sąd Rejonowy w Gliwicach) ze dne 17. února 2022

[*omissis*] rozhodl takto:

Soudnímu dvoru Evropské unie se na základě článku 267 Smlouvy o fungování Evropské unie předkládá následující předběžná otázka týkající se výkladu ustanovení práva Evropské unie:

Musí být článek 13 nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4. července 2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení (Úř. věst. 2012, L 201, s. 107) vykládán v tom smyslu, že se nevztahuje na situaci, kdy se k platnosti prohlášení o odmítnutí dědictví kromě samotného učinění prohlášení podle práva členského státu obvyklého pobytu prohlašující osoby vyžaduje, aby toto prohlášení bylo schváleno soudem, například pokud je takové prohlášení učiněno po uplynutí lhůty stanovené pro tento účel?

ODŮVODNĚNÍ

usnesení ze dne 24. října 2023 – jako žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce

I. Předmět řízení

- 1 Navrhovatelka BA, zastoupená zákonným zástupcem – svým otcem BR, podala návrh na schválení zproštění se právních důsledků zmeškání lhůty k učinění prohlášení o odmítnutí dědictví po svém příbuzném ZJ a současně učinila takové prohlášení.
- 2 Zůstavitel zemřel v Německu, kde měl místo obvyklého pobytu v okamžiku smrti.
- 3 Navrhovatelka žije v Polsku, stejně jako další osoby, které patřily do zákonného okruhu dědiců výše uvedeného zůstavitele a které již dědictví odmítly.

II. Polské právo

- 4 Podle článku 1012 zákona ze dne 23. dubna 1964 – občanský zákoník (ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (konsolidované znění, Dz.U. z roku 2023, č. 1610) – dále jen „občanský zákoník“ – může dědic buď přijmout dědictví bez omezení odpovědnosti za dluhy (prosté přijetí), nebo přijmout dědictví s omezením této odpovědnosti (přijetí s výhradou soupisu) nebo je odmítnout.
- 5 Podle článku 1015 občanského zákoníku lze prohlášení o přijetí nebo odmítnutí dědictví učinit do šesti měsíců ode dne, kdy se dědic dozvěděl o svém dědickém právu (§ 1). Neučiní-li dědic prohlášení ve lhůtě uvedené v § 1, znamená to, že dědictví přijal s výhradou soupisu (§ 2).

- 6 Dle článku 1018 občanského zákoníku je podmíněné nebo časově omezené prohlášení o přijetí nebo odmítnutí dědictví neplatné (§ 1). Prohlášení o přijetí nebo odmítnutí dědictví nelze odvolat (§ 2). Prohlášení o přijetí nebo odmítnutí dědictví se činí před soudem nebo notářem. Může být učiněno ústně nebo písemně s úředně ověřeným podpisem. Plná moc k učinění prohlášení o přijetí nebo odmítnutí dědictví musí být písemná s úředně ověřeným podpisem (§ 3).
- 7 Podle polského práva lze tedy prohlášení o odmítnutí dědictví učinit před soudem. Článek 640 zákona ze dne 17. listopadu 1964 – občanský soudní řád (ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (konsolidované znění, Dz.U z roku 2023, č. 1550) – dále jen „občanský soudní řád“ – vymezuje místní příslušnost soudu a stanoví, že prohlášení o prostém přijetí dědictví nebo s výhradou soupisu nebo o odmítnutí dědictví lze učinit před soudem. Notář nebo soud zašle prohlášení spolu s přílohami neprodleně dědickému soudu (§ 1). Prohlášení uvedená v § 1 mohou být dědickému soudu předložena také v průběhu řízení o určení práv k pozůstalosti (§ 2).
- 8 Podle článku 628 občanského soudního řádu je dědickým soudem – tj. soudem, u kterého by mělo být vedeno řízení o určení práv k pozůstalosti, pokud jsou příslušné polské soudy – soud posledního obvyklého pobytu zůstavitele, a pokud nelze určit jeho obvyklý pobyt v Polsku, soud místa, kde se nachází pozůstalost nebo její část (dědický soud). Není-li možné dědický soud určit na základě výše uvedených skutečností, je jím Okresní soud pro hlavní město Varšavu.
- 9 Podle článku 1020 občanského zákoníku je dědic, který odmítl dědictví, vyloučen z dědictví, jako by dědictví nikdy nenabyl.
- 10 Prohlášení o přijetí nebo odmítnutí dědictví je projevem vůle, který není určen konkrétnímu adresátovi a má právní účinky, pokud je učiněn v zákonné lhůtě, před soudem nebo notářem. Skutečnost, že článek 1015 § 1 občanského zákoníku stanoví lhůtu pro učinění prohlášení o přijetí nebo odmítnutí dědictví jako lhůtu hmotněprávní, znamená, že jejím uplynutím právo uplatnit toto subjektivní právo zaniká a prohlášení učiněné po uplynutí lhůty nevyvolává žádné právní účinky. K uplynutí lhůty se přihlíží z úřední povinnosti a tuto lhůtu není možné prodloužit [viz rozhodnutí Nejvyššího soudu (Sąd Najwyższy) ze dne 13. prosince 2012, v CSK 18/12 [omissis]].
- 11 Zproštění se důsledků zmeškání lhůty k učinění prohlášení o odmítnutí dědictví nebo o omezení odpovědnosti je však možné pouze v přesně a taxativně vymezených případech. Podle článku 1019 § 1 občanského zákoníku bylo-li prohlášení o přijetí nebo odmítnutí dědictví učiněno pod vlivem omylu nebo pohružky, použijí se ustanovení o vadách projevu vůle s následujícími změnami:
 - 1) návrh na zproštění se právních důsledků prohlášení musí být podán k soudu;
 - 2) dědic musí současně prohlásit, zda a jak dědictví přijímá nebo odmítá.

Podle článku 1019 § 2 občanského zákoníku se dědic, který pod vlivem omylu nebo pohrůžky neučinil prohlášení včas, může zprostit právních důsledků zmeškání lhůty výše uvedeným způsobem.

- 12 **Pro projednávanou věc je důležité, že podle § 3 výše uvedeného článku je ke zproštění se právních důsledků prohlášení o přijetí nebo odmítnutí dědictví třeba schválení soudu.**
- 13 **V projednávané věci navrhovatelka na základě výše uvedené úpravy podala návrh na schválení zproštění se právních důsledků zmeškání stanovené šestiměsíční lhůty k prohlášení o odmítnutí dědictví po ZJ v důsledku omylu – a tedy na věcné posouzení ze strany soudu, zda neučinění takového prohlášení ve stanovené lhůtě bylo skutečně důsledkem omylu – při současném učinění takového prohlášení.**

III. Příslušnost

- 14 Podle článku 4 nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4. července 2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení (Úř. věst. 2012, L 201, s. 107) – dále jen „nařízení“ – soudy členského státu, na jehož území měl zůstavitel obvyklý pobyt v době smrti, jsou příslušné rozhodovat o dědictví jako o celku.
- 15 Na základě zvláštního pravidla stanoveného v článku 13 nařízení vedle soudu, který je příslušný k rozhodování o dědictví podle tohoto nařízení, jsou i soudy členského státu, kde má obvyklý pobyt osoba, jež podle práva rozhodného pro dědění může před soudem učinit prohlášení týkající se přijetí či odmítnutí dědictví, odkazu či povinného podílu nebo prohlášení za účelem omezení odpovědnosti takové osoby, pokud jde o závazky pozůstalosti, příslušné k přijetí takových prohlášení, pokud tato prohlášení mohou být učiněna před soudem podle práva tohoto členského státu.
- 16 Je tedy zřejmé, že pokud je prohlášení o přijetí dědictví nebo odmítnutí dědictví učiněno ve stanovené šestiměsíční lhůtě, jsou příslušné rovněž soudy členského státu, kde má obvyklý pobyt osoba, jež podle práva rozhodného pro dědění může před soudem učinit prohlášení týkající se přijetí či odmítnutí dědictví.

V takovém případě podle článku 28 nařízení prohlášení o přijetí či odmítnutí dědictví, odkazu nebo povinného dědického podílu nebo prohlášení, kterým se omezuje odpovědnost osoby činící toto prohlášení, je co do formy platné, pokud splňuje požadavky: a) práva rozhodného pro dědění podle článku 21 nebo článku 22, nebo b) práva státu, ve kterém má osoba činící toto prohlášení obvyklý pobyt.

- 17 Podle článku 15 nařízení, pokud je u soudu některého členského státu zahájeno řízení v dědické věci, k níž není příslušný podle tohoto nařízení, prohlásí tento soud z vlastního podnětu svou nepřislušnost.

- 18 Podle článku 1099 občanského soudního řádu zkoumá soud z vlastního podnětu svou vnitrostátní příslušnosti kdykoliv za řízení. Je-li zjištěna vnitrostátní nepřislusnost, soud žalobu nebo návrh odmítne, čl. 1104 § 2 nebo čl. 1105 § 6 (§ 1) se v tomto případě nepoužijí. Nedostatek vnitrostátní příslušnosti je důvodem neplatnosti řízení (§ 2).

IV. Pochybnosti předkládajícího soudu

- 19 Vzhledem k tomu, že zůstavitel měl v době smrti obvyklý pobyt v Německu, jsou podle obecného pravidla článku 4 nařízení německé soudy příslušné rozhodovat o dědictví jako o celku.

Předkládajícímu soudu není známo, že by u výše uvedených soudů probíhalo řízení o dědictví po výše uvedeném zůstaviteli.

Žádné takové řízení nezačala ani navrhovatelka, která má obvyklý pobyt v Polsku.

Pouze požádala polský soud o schválení zproštění se právních důsledků zmeškání lhůty k učinění prohlášení o odmítnutí dědictví, přičemž prohlášení o odmítnutí dědictví současně učinila.

- 20 Podle citovaného článku 13 nařízení jsou jako výjimka z výše uvedeného pravidla kromě německého soudu – jakožto soudu příslušného k rozhodování o dědictví podle článku 4 nařízení – k přijetí prohlášení o odmítnutí dědictví od osob s obvyklým pobytem v Polsku příslušné i polské soudy.

- 21 Problém v projednávané věci spočívá v tom, zda se příslušnost stanovená v článku 13 nařízení vztahuje i na případy, kdy je přijetí takového prohlášení spojeno s nutností schválit takové opožděné prohlášení z důvodu zmeškání lhůty, aby mělo právní účinek spočívající ve vyloučení osoby, která dědictví po určitém zůstaviteli odmítla, z dědění.**

- 22 Restriktivní výklad pojmu „přijetí“ prohlášení stanoveného v článku 13 nařízení jako úkonu, který má v podstatě pouze technickou povahu a rovná se přijetí takového prohlášení soudem, vede k závěru, že pouze v tomto rozsahu jsou příslušné soudy státu obvyklého pobytu osoby, která činí prohlášení o odmítnutí dědictví. V tomto pojetí se tedy alternativní cesta, kterou má dědic k dispozici z hlediska příslušnosti a kolizních norem v místě svého obvyklého pobytu, nevztahuje na prohlášení, která je třeba nejen učinit, ale musí být také schválena dědickým soudem, a to i v případě návrhu na zproštění se právních důsledků zmeškání lhůty k učinění prohlášení o odmítnutí dědictví. Za těchto okolností by se muselo vycházet z toho, že takové návrhy lze podat na základě pravidel dědického statutu pouze před orgány, které jsou v dané věci příslušné podle článku 4 nařízení.

- 23 Tento výklad podpořil generální advokát M. Szpunar ve svém stanovisku předneseném dne 20. ledna 2022 ve věci C-617/20, když uvedl, že se domnívá, že je třeba souhlasit s tezí právní nauky, podle níž musí být ustanovení článku 13 nařízení vykládáno v tom smyslu, že se nepoužije v případě, pokud je k vyvolání určitých právních účinků stanovených právem rozhodným pro dědění nezbytné, aby soud přijal opatření, která jdou nad rámec pouhého obdržení prohlášení, jako je přijetí rozhodnutí nebo zahájení jiného řízení (viz body 38 a 39 stanoviska).

Soudní dvůr se ve svém rozsudku ze dne 2. června 2022 (C-617/20) tímto názorem nezabýval, neboť nebyl předmětem otázky v této věci.

- 24 [*omissis*]

- 25 Rovněž [*omissis*] je třeba konstatovat, že rozsah příslušnosti stanovený v článku 13 nařízení není jasný a týká se otázky, která je důležitá i z praktického hlediska.

- 26 Je totiž zřejmé, že v souladu s obecnými výkladovými pravidly je třeba při určování rozsahu příslušnosti podle článku 13 nařízení, jakožto výjimky z pravidla stanoveného v článku 4 nařízení, postupovat restriktivně.

- 27 Je však třeba poznamenat, že podle ustálené judikatury Soudního dvora vyplývá z požadavků jednotného použití unijního práva i z požadavků zásady rovnosti, že znění ustanovení unijního práva, které výslovně neodkazuje na právo členských států za účelem vymezení svého smyslu a dosahu, musí být zpravidla vykládáno autonomním a jednotným způsobem v celé Unii, přičemž tento výklad je třeba hledat s přihlédnutím nejen ke znění tohoto ustanovení, ale i ke kontextu ustanovení a k cíli sledovanému dotčenou právní úpravou [viz rozsudky ze dne 1. března 2018, Mahkopf, C-558/16, EU:C:2018:138, bod 32, a ze dne 9. září 2021, UM (dědická smlouva), C-277/20, EU:C:2021:708, bod 29].

- 28 Účelem článku 13 ve spojení s bodem 32 odůvodnění nařízení je zjednodušení kroků dědiců a odkazovníků prostřednictvím odchylky od pravidel příslušnosti stanovených v člancích 4 až 11 uvedeného nařízení (viz rozsudek ze dne 21. června 2018, Oberle, C-20/17, EU:C:2018:485, bod 42).

Navíc vzhledem k tomu, že z bodu 67 odůvodnění nařízení vyplývá, že dědicové by měli mít možnost usnadněného a účinného vypořádání dědictví s přeshraničními dopady v Unii, je podle všeho možné obhájit názor, že příslušnost soudu podle článku 13 nařízení se vztahuje nejen na úkony související s přijetím prohlášení uvedeného v tomto ustanovení, ale i na další úkony vyhrazené soudu v takovém řízení, včetně schválení návrhu na zproštění se právních důsledků zmeškání lhůty k učinění prohlášení o odmítnutí dědictví. Takový výklad je možný i s ohledem na cíl nařízení, kterým je podle jeho bodu 7 odůvodnění usnadnění řádného fungování vnitřního trhu odstraněním překážek volného pohybu osobám, které uplatňují svá práva v souvislosti s dědictvím, jež má přeshraniční důsledky. V evropském prostoru práva musí být totiž práva dědiců, odkazovníků a dalších osob zůstaviteli blízkých, jakož i věřitelů zůstavitele účinným způsobem zaručena (viz rozsudky ze dne 1. března 2018,

Mahnkopf, C-558/16, EU:C:2018:138, bod 35, a ze dne 1. července 2021, Vorarlberger Landes- und Hypotheken-Bank, C-301/20, EU:C:2018:528, body 27, 34).

Soudní dvůr ve své judikatuře již poukázal na práva osob, která nevyplývají přímo z doslovného znění ustanovení (například právo cestujícího na odškodnění i za zpoždění letu – viz rozsudek ze dne 19. listopadu 2009, Sturgeon a další, C-402/07 a C-432/07, EU:C:2009:716, bod 69).

- 29 Je pravdou, že v bodě 33 odůvodnění nařízení se uvádí, že osoba, která si přeje omezit svou odpovědnost za dluhy váznoucí na dědictví, by neměla mít možnost tak učinit pouhým prohlášením učiněným za tímto účelem před soudy nebo jinými příslušnými orgány členského státu, v němž má svůj obvyklý pobyt, pokud právo rozhodné pro dědění požaduje, aby u příslušného soudu zahájila zvláštní soudní řízení, například řízení o soupisu pozůstalosti. Prohlášení učiněné za těchto okolností osobou v členském státě jejího obvyklého pobytu formou stanovenou pro tyto účely právem členského státu by tedy pro účely nařízení nemělo být formálně platné. Stejně tak by písemnosti, které představují návrh na zahájení řízení, neměly být považovány za prohlášení pro účely tohoto nařízení.
- 30 Je však třeba poznamenat, že nařízení rozlišuje mezi „prohlášením o přijetí dědictví či odmítnutí dědictví“ a „prohlášením, jehož účelem je omezení odpovědnosti osoby za dluhy váznoucí na dědictví“. To jasně naznačuje například samotné znění článku 13, který stanoví možnost učinit rovněž „prohlášení týkající se přijetí či odmítnutí dědictví, odkazu či povinného podílu nebo prohlášení za účelem omezení odpovědnosti takové osoby“, a to před soudem členského státu obvyklého pobytu osoby, která prohlášení činí.
- 31 Ze zásad řádné legislativy a z předpokladu o racionálním zákonodárci vyplývá, že pokud zákonodárce používá v právním předpise různé pojmy, dává jim různý význam, obsah a pojí s nimi různé právní důsledky.
- 32 Citovaný bod 33 odůvodnění, který omezuje rozsah soudní příslušnosti stanovené v článku 13 nařízení, se však výslovně týká pouze prohlášení o omezení odpovědnosti za dluhy váznoucí na dědictví – s nímž se zpravidla pojí potřeba, aby soud v důsledku učiněného prohlášení učinil další kroky, jako je například zahájení řízení o soupisu – a nikoli prohlášení o odmítnutí dědictví, které nevyvolává potřebu žádného dalšího řízení, ale pouze jeho případného schválení, pokud bylo učiněno až po uplynutí lhůty k tomu určené, jak v tomto případě požaduje navrhovatelka.
- 33 [*omissis*]
- 34 Odpověď vedoucí k restriktivnímu chápání příslušnosti stanovené v článku 13 nařízení bude mít za následek zjištění nepřislušnosti z vlastního podnětu podle článku 15 nařízení a odmítnutí návrhu, kterým bylo zahájeno řízení v projednávané věci, podle čl. 1099 § 1 občanského soudního řádu.